

a ljudi koji su je završili upravo se spremaju na rad kao pojačanje dosadašnjoj brodskoj skupini. Ove jeseni počinje savjetovanište za brak i povremeni tečajevi pripreve na brak u samom Sl. Brodu i okolici, napokon ekspedicije u razna slavonska mjesta. Tu djeluju i ekipe Zajednice naše Gospe.

Rijeka je u porođajnim mukama da formira skupinu laika. Održana su četiri tečaja (svega 275 polaznika). Cijeli rad vodi vlč. Valković, koji je već nekih šest puta okupljao te potencijalne laičke apostole, no još nije uspio. Liječnika još nemaju. Uzdamo se u njihovu divnu upornost i ustrajnost, kojoj želimo što prije uspjeh.

Krk je ove jeseni počeo s tečajem pripreve na brak. Ima jednog vrsnog liječnika i po koji bračni par.

Šibenski pastoralni centar organizira česte tečajeve po župama uz pomoć zagrebačkih laika, pod brigom vlč. Skračića.

Split je pred niz godina imao dva tečaja, no ovog ljeta je organizirao za cijelu metropoliju svećenički obiteljski tečaj. Došlo je 70 svećenika, uglavnom iz splitske nadbiskupije i 10 sestara. Spremni su bili osnovati obiteljsku školu, poput one u Slavonskom Brodu, no za ovaj čas zbog nekih problema to odgađaju. Nadamo se mnogo od petorice mladih svećenika koji čine sekciju za obitelj unutar nadbiskupijskog pastoralnog vijeća.

Dubrovnik je prošle zime počeo tečajeve pripreve na brak biskupovom odredbom, koja sve mladence obavezuje na takve tečajeve. Odaziv je bio, čujem, lijep, no oni zasad rade samo sa svećenikom, bez laika i liječnika. Vjerujem da je to samo početni propust.

Zadar je tijekom cijele prošle radne godine 1972/73. pozivao svakog mjeseca profesore Obiteljskog instituta iz Zagreba na jedan dan studija obiteljskih problema (3—4 predavanja), na koje je dolazilo pedesetak svećenika. Našla se i skupina laika i nada je da će ove jeseni proraditi jedna skupina. Ovog ljeta su se sastajali s dr. Tomašićem ti laici i nekoliko svećenika, njih desetak, u toku cijelog jednog tjedna. Dobili su od nadbiskupa jednu prostoriju kao klub i žele početi.

Sarajevo je imalo prilično mnogo raznih predavanja naših svećenika i laika o obiteljskim problemima i izrazilo je želju za podružnicom Obiteljskog instituta.

Mislim da nikoga nisam zaboravio!

To je, evo, organizirani obiteljski rad u našoj Crkvi ovoga časa!

Vjekoslav Sučić

ISKUSTVA I STAVOVI OBITELJSKOGA RADA U RIJECI

Na ovom mjestu je imao danas biti dr. Marijan Valković, rektor Bogoslovske škole u Rijeci, koji vodi čitav pastoralni rad u Rijeci. Ja, kao riječki dekan, osjećam svoju dužnost da sve to podržavam, pomažem, da surađujem s njime. On se, međutim, ovih dana nalazi u New Yorku, a znao je unaprijed da će biti odsutan, pa me zamolio da nastupim umjesto njega. Naravno da to neće biti na onom stručnom nivou kako bi on to mogao izvesti, pa molim da

primite ovo što ću govoriti kao mali prilog na ovom pastoralnom radu s obiteljima.

Za razumijevanje pastoralnoga rada s obiteljima u Rijeci potrebno je da u kratkim crtama iznesem podatke o Rijeci: o stanovništvu, o sastavu i strukturi riječke obitelji. Zatim o pastoralnim radnicima-svećenicima, redovnicima, o njihovu broju i zaposlenosti. Tada će biti razumljiva djelatnost, uspjeh i neuspjeh na polju pastorala obitelji.

Grad Rijeka je 1948. godine imao svega 68.780 stanovnika. Već 1953. ima ih 75.328, 1961. godine 110.989, a 1971. godine ima 132.823 stanovnika. To su podaci iz državne statistike. Tako je prosječan godišnji rast bio 3%. Ako idemo po godinama, onda imamo od 1948. do 1953. rast svega 1,6%, od 1953. do 1961. 3,4%, a od 1961. do 1971. 2,65%. Broj članova domaćinstava u tom razdoblju ostao je gotovo isti. Indeks je prilično nizak — 2,8%, osim 1961., kada je bio 2,7%, a 1971. 2,78%.

To odražuje poseban sastav riječkog stanovništva. On nije plod prirodnog priraštaja — to je svakome jasno, jer ovaj u Rijeci pada od 8,3% (1961. g.) na 6,1% (1969. g.). Tome treba dodati i mehanički prirast, jer svake godine doseli od 4062 do 6790, a odseli od 1528 do 3322. To znači da svake godine ostaje u Rijeci od 2534 do 4662 ljudi godišnje. Ako hoćemo uzeti u promilima, to je 1,83 do 4,11 promila.

Poznato je da je velik dio stanovništva iz onoga dijela Rijeke koji je bio pod Italijom optirao te odselio. Zato se pitam: tko čini današnje stanovništvo? Prema statistici od 1961. od ukupnog stanovništva iz istoga je mjesta samo 34,3% ili — tek malo više od jedne trećine rođeno je u Rijeci. Ako se k tome uzme u obzir da 16% stanovništva čine djeca do desete godine (i ona su ubrojena u tih 34,7%, a malim dijelom rođena su u Rijeci), onda je broj odraslih starosjedilaca još manji. To znači oko četvrtine. Dakle, oko 25% današnjega stanovništva Rijeke, ako uzmemo od deset godina nadalje, rođeno je u Rijeci. Najviše ih je doseljeno iz Republike Hrvatske (48%). Možemo dati i nekoliko podataka iz iste godine o tome iz kojih krajeva još imamo doseljenika. Iz iste općine, dakle, iz općine Rijeka, doselilo je svega 1,5%, iz užeg područja Srbije 2%, iz Vojvodine 1,6%, iz Kosova 0,3%, iz Slovenije 3,9%, iz Hrvatske 48,5%, iz BIH 4,2%, iz Makedonije 4%, iz Crne Gore 7%, iz inozemstva 2,1%, a nepoznato je 0,2%.

Pokušao sam na temelju crkvenih podataka, na temelju matica vjenčanih proračunati gdje su rođeni mladi očevi i majke. Znamo da državne statistike gledaju prije svega ekonomske tokove, a nas zanima sasvim drugi red činjenica, osobito što se tiče vjerskoga života. Od onih koji su se godine 1953. ženili bilo je u Rijeci rođeno 23,1% muškaraca i 23,5% žena, dakle podjednako. Iz drugih gradova (mislim samo na veće gradove) bilo je 15,4% muških i 3,85% ženskih. Sa sela (a pod njima razumijevam i sve naše primorske gradiće) muških je bilo 61,5%, a ženskih 73%. Godine 1971. bilo je rođeno u Rijeci 21,9% muških i 31,2% ženskih. Iz drugih gradova bilo je 6,25% muških i 3,12% ženskih. Sa sela je još uvijek 71,8% muških, a 65,6% ženskih. Godine 1971. situacija se nešto malo mijenja, ali ne mnogo. Muških je 29,7%, ženskih 32,4%. To je donekle i razumljivo, jer se ženske ranije udaju, a tu su već dorasle i one koje su rođene u Rijeci. Iz drugih gradova muških ima 5,4%, a ženskih 13,5%. Smatram da je to posljedica postojanja raznih visokih škola u Rijeci, fakulteta, pa su se mnogi koji su se u Rijeku doselili zbog studija, ondje i vjenčali. Ali priliv sa sela još je uvijek znatno velik: muških 65%, ženskih 54%.

Prema tim podacima vidi se izvjesna tendencija stvaranja nove starosjedi- lačke sredine. Ali još je uvijek velik priliv sa sela. Nazvao bih to stanovništvo urbaniziranim seljacima prve i druge generacije. Jedan od važnih činilaca odgoj- nog djelovanja roditelja svakako je njihova obrazovanost i zaposlenje. Spome- nut ću samo neke činjenice. Godine 1953. — otac je bio zanatlija u 61% sluča- jeva, majka nijedna. Iste godine domaćice su bile 83,2%. Godine 1961. zanatlije su bili očevi 48,7%, žene zanatlije 13,6%. Broj domaćica te godine pada na 49,2%. Godine 1971. najbrojnija je uvijek ta skupina zanatlija: očevi su zanat- lije u 57,5%, a majke u 22,6%. Broj domaćica spada na 28,6%. To pokazuje da je velik broj onih obitelji gdje su zaposleni i otac i majka. Nije to samo kod nas, taj je fenomen svjetska pojava. Obrazovanje djece je gotovo uvijek veće nego obrazovanje njihovih roditelja. Zato roditelji ne znaju dati svome djetetu odgovor na mnoga pitanja. Njihovo životno iskustvo i tradicija podvrgnuti su oštroj kritici mlade generacije. Svoj vjerski stav gotovo redovito ne znaju racio- nalno obrazložiti. Sani nisu našli opravdanje za svoje vjersko ponašanje, zato nemaju mogućnosti da ga prenesu i na svoje dijete. Zaposlenost obaju roditelja stvara udaljenost između njih i njihove djece. Roditelji pružaju djeci dobro ma- terijalno stanje, ali nemaju vremena za međuljudske odnose. Predmet njihove brige su djeca, a ne osobe koje rastu. Ako se tome doda nepripremljenost i ne- sposobnost roditelja da odgoje novu generaciju koja ih je prerasla, moramo kon- statirati da roditelji više nisu odgojitelji svoje djece, nego će odgoj ovisiti o slu- čajnim susretima s budućim odraslim čovjekom.

Vjersko zdravlje može se mjeriti sakramentalnošću ženidbe. Tu sam po- datke uzeo iz matice krštenih. Godine 1953. bilo je 62% djece iz crkvenoga braka, 30,5% iz civilnoga braka, nezakonitih 7,9%. Godine 1961. bilo je iz crkvenoga braka 60% djece, iz civilnoga 35%, nezakonitih 5%. Godine 1971. iz crkvenog je braka 64% djece, iz civilnoga braka 31,5%, nezakonitih 4,6%. Uglavnom, kroz sva ta godišta imamo uvijek otprilike isti omjer: dvije trećine djece jesu iz crkvenog braka, a jedna trećina iz civilnoga. Jedan podatak, ali ne znam koliko je siguran, govori da 1972. godine dolazi čak 45% iz civilnog braka. Ne znam da li je to samo slučajnost ili je to simptom.

Takvo stanje pokazivalo je da je otprilike tolik broj onih koji se još sma- traju kršćanima i koji žele krstiti svoju djecu te sklapaju crkveni brak. Iz raz- govora s tim roditeljima zapaža se nepostojanje pojma sakramentalnosti braka, želja da se brak može rastaviti, zapravo ne shvaćaju kojim se pravom Crkva »miješa« u njihove odnose. Svečano nisu mogli sklopiti brak, jer im se žurilo na registriranje. A sada, kad su već muž i žena, neka »parada« nema za njih više smisla. Oni koji bi htjeli na sakramente, na ispovijed i pričest, teško pod- nose što im to svećenici uskraćuju. Na takav stav i na takvo shvaćanje često sam nailazio. Mentalitet koji tu susrećemo pretežno je mentalitet čovjeka koji je ostavio tradicionalnu sredinu u potrazi za boljom zaradom i većom mogućnošću školovanja svoje djece. U središtu su svih nastojanja ta dva cilja: veći standard i veća mogućnost školovanja djece. Sve drugo, pa i vjera i moral, mora se pri- lagoditi tim ciljevima ili idolima. Mislim da ovdje imamo fenomen drukčiji od onoga u Bibliji, gdje se opisuje kako je Abraham ostavio svoju sredinu da bi ostao vjeran Objavi Božjoj. Ovdje imamo, naprotiv, rastavljenost od vjere pa se ljudi klanjaju novim idolima.

Kratak pregled navještelja Evandjelja u toj sredini! Rijeka ima 20 dije- cezanskih svećenika i 33 redovnika. Za usporedbu: kad sam nedavno bio u Splitu, doznao sam da ondje ima nešto manji broj (120.000) stanovnika, a dje-

luje 100 svećenika. Od spomenutog broja svećenika u Rijeci 16 je župnika, 8 duhovnih pomoćnika, 21 profesor i 17 svećenika u drugim službama. Tako su 23 svećenika direktno angažirani u pastvi, i još je petnaestak koji dio svog vremena posvećuju pastvi, bar u nedjelju i na blagdane. Svakako nedovoljan broj, osobito u župama koje vode dijecezanski svećenici. A u njima je samo po jedan svećenik. Samo za ilustraciju o pojedinim župama koje vode dijecezanski svećenici: župa Vežica ima više od 25.000 duša, Trsat oko 10.000, Sušak oko 12.000, Kozala 11.000, Kantrida oko 8.000. I na svaku od tih župa dolazi po jedan svećenik! Ako uzmemo u obzir sve svećenike na Rijeci i broj stanovnika, dobivamo da jedan svećenik djeluje ondje bilo u kojem svojstvu na 2500 stanovnika. Uzmemo li pak samo one koji su bilo kako angažirani u pastvi, onda imamo 3500 duša, a uzmemo li samo pastoralne svećenike, župnike i duhovne pomoćnike, onda imamo na svakog takvog svećenika 5750 stanovnika. Kod nekih župa koje vode redovnici drugi je nedostatak: svećenici se često premještaju tako da ne mogu dobro upoznati vjernike i ne uspostavljaju nužne osobne veze. Pa što smo mi u takvom ambijentu svojim silama učinili na pastoralu obitelji?

Dru Marijanu Valkoviću, profesoru moralke na Visokoj bogoslovskoj školi u Rijeci, povjeren je mandat da organizira i koordinira pastoral obitelji. Trebalo je prije svega upozoriti na svu problematiku svećenike i predočiti ih za novu orijentaciju pastoralu. Dr. Valković je na mjesečnim sastancima i na zasjedanju prezbiterijalnog vijeća održao nekoliko predavanja svećenicima, a organizirao je i lijep tečaj za svećenike s obiteljskom tematikom. Posebna mu je briga bila pripremanje mladih za brak.

Pretpostavljajući rad pojedinih župnika s pojedinim kandidatima za ženidbu, tj. zaručničku pouku, organizirali smo dosad uz dragocjenu suradnju liječnika dra Tomašića i bračnih parova iz Zagreba četiri tečaja o ljubavi i braku, a predavači su bili profesori riječke bogoslovije, u prvom redu dr. Valković. Odaziv je bio različit. Dva jesenska tečaja bila su dobro posjećena, svaki s više od 100 polaznika, uglavnom mladih ljudi. Dva proljetna bila su naprotiv vrlo slabo posjećena: jedanput oko 30, drugi put oko 15 polaznika. Moje je mišljenje da proljetni tečajevi nisu imali uspjeha iz objektivnih razloga. Jedanput je to bila gripa, koja je počela u to doba, a druge godine variola. To je spriječilo mnoge da dođu. Te tečajeve imali smo u jesen 1970. godine, pa 1971. u jesen i u proljeće, te 1972. godine u proljeće. Ove godine (1973.) dosad nismo imali nikakva tečaja. Mislimo na jesen učiniti nešto više, i to sistematski. Osim toga kušali smo sakupiti bračne parove, osobito mlađe, i to na zajedničkom, dekanatskom ili čak na interdijecezanskom planu. Takvih je sastanaka bilo tri. Jedanput na Trsatu, s kojih 40 sudionika, drugi put u Lovranu sa 20, pa onda sa tri do četiri para. O. Krsto Marinov imao je takve sastanke dva puta sa po 40 sudionika. Dr. Emanuel Hoško, franjevac s Trsata, u suradnji s drom Antom Kresinom imao je više puta sastanke za mlade bračne parove, osobito za intelektualce. Prošle i ove godine imali su tri-četiri puta takve sastanke sa po deset parova. Područje njihova zanimanja bila su uglavnom vjerska pitanja, a ne toliko problemi braka. Međutim, u Vežici, najvećoj župi u Rijeci, Dinko Popović nastoji čestim roditeljskim sastancima povezati obiteljski odgoj s vjeronaučnom obukom, sakramentalnim životom polaznika vjeronauka. Mislim da nije naodmet spomenuti rad u salezijanskoj župi Marije Pomoćnice, gdje su profesori bogoslovije održali čitav niz predavanja odraslima, tj. sadašnjim i budućim roditeljima. Tu su također bile skupine od 30 do 40 slušatelja. I ono što se pod ime-

nom vjeronauka održava za odrasle u kapucinskoj crkvi doprinosi većoj vjerskoj zrelosti i odgojnoj sposobnosti bračnih drugova.

Ne treba smetnuti s uma rad u crkvi sv. Jeronima, gdje dominikanci još uvijek organiziraju koncilsku tribinu. Kod njih je bio i bujniji rad s mladima, no morao se, nažalost, prekinuti. Sada imaju 40 do 80 polaznika na pojedinim predavanjima. I u drugim župama, pa i u trsatskom samostanu, radi se u okviru vjeronauka za mlade na formiranju mladih bračnih parova. Svakako se zapaža volja kod svećenika da ne budu zadovoljni onim minimumom katehizacije prije prve pričesti i krizme, nego nastoje nadopuniti vjersku zrelost odraslih. A razvija se i sve veća međužupska suradnja. Zapaža se također izvjestan odaziv mladih i odraslih na razne inicijative. Pa i sami laici znaju poticati pastoralne radnike na takve inicijative, pošto su ih vidjeli drugdje.

U negativne pojave treba ubrojiti to što dosad nismo uspjeli pronaći nijednoga liječnika koji bi htio držati predavanja u pripravi za brak. Nismo, također, pronašli nijedan bračni par iz Rijeke koji bi htio nastupiti na takvim tečajevima, iznoseći svoja iskustva i zapažanja.

Počevši od ove jeseni, odlučili smo organizirati permanentni tečaj o braku sa po šest predavanja. Hoće li nam uspjeti da to ostvarimo, ne znam, osobito zbog onih poteškoća koje sam spomenuo glede liječnika i bračnoga para. Sve dosadašnje tečajeve održali smo uz pomoć i suradnju bračnih parova i liječnika iz Zagreba. Naša iskustva iako početna, pozitivna su. U razgovoru s raznim kandidatima za brak i s bračnim parovima koji nisu znali za naše tečajeve uvijek sam naišao na žaljenje što nisu sudjelovali. Znači da i naša služba informiranja nije bila djelotvorna. No, smatramo da ćemo nakon ovih iskustava, za koja mislimo da su pozitivna, nastaviti intenzivnijim radom.

Ružica Nikolić

SOCIJALNI RADNIK U SLUŽBI OBITELJI

Moj predmet ove godine bio je »Socijalni radnik u službi obitelji«. Ne znam koliko je kome od vas poznat sadržaj te riječi »socijalni radnik«. Socijalni rad u obitelji nije samo rad te vrste s pojedincem, nego sa skupinom u kojoj jedni ovise o drugima.

Socijalni rad se najprije javio u Americi. Jedan liječnik je, studirajući probleme bolesti duha i tijela, došao do zaključka da bi nakon liječenja na klinici trebalo pružiti pacijentu i njegu kod kuće. To znači: ako pacijent dolazi da se liječi, njegovi problemi nisu svi kod njega, nego su ostali i kod kuće. Dok se on liječi, treba da netko radi i s njegovom obitelji. Takav se socijalni rad razvio u Americi, a poslije je prešao i u Evropu na razna područja ljudskog djelovanja. Kod nas je otvorena prva škola za socijalne radnike u Zagrebu 1951. godine. Do sada je školu završilo 19 generacija. Ove je godine počeo četverogodišnji međustudij. To je novi tip studija. Matični fakultet je Pravni fakultet.